

Віталій М. Герзанич¹, Андрій Ю. Ариштаєв²

КОНФІГУРАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Стаття присвячена розкриттю цінностей ресурсного потенціалу сільських територій та формування конфігурацій їх ефективного економічного використання.

Сільські території традиційно є основою та джерелом формування ресурсного потенціалу. Традиційно, сільські території не тільки забезпечують промислові райони продовольством і сировиною, але є джерелом людських ресурсів та початкового накопичення капіталу.

Останніми роками роль та значення цінностей ресурсного потенціалу сільських територій невинно зростає. У статті виділено три рівні конфігурації цінностей ресурсного потенціалу сільських територій: екологічні цінності, соціокультурні цінності, цінності спільноти.

Для розвитку ресурсного потенціалу сільських територій екологічні цінності є одним із найважливіших ресурсів. Захист навколишнього середовища став основою політики реалізації екологічної (зеленої) економіки, а цінності ресурсного потенціалу сільських територій визнаються найважливішими суспільними благами.

До переліку соціальнокультурних чинників належать спеціальні, високоякісні сільськогосподарські продукти, місцева кухня, народна музика, мови меншин, антропогенне середовище, мистецтво та ремесла тощо. Завдяки цим чинникам наявний ресурсний потенціал цих територій зростає.

Цінності спільноти також часто розглядають цінностями ресурсного потенціалу сільських територій. Соціальні мережі, родинні стосунки, взаємна довіра і розуміння важливі для всіх людських спільнот, незалежно від місця їх проживання. Насправді цінності громади, тісно пов'язані з людськими ресурсами, а їх відсутність у певних районах може серйозно обмежити можливості сільських територій.

Наведені цінності ресурсного потенціалу сільських територій є досить різними. Вони можуть принести різні переваги та можливості для розвитку сільських територій.

Задля перспективи гармонійного розвитку сільських територій необхідно враховувати, використовувати та закріплювати якомога більше різноманітних цінностей ресурсного потенціалу сільських територій.

Ключові слова: екологічні цінності, соціокультурні цінності, цінності спільноти.

Рис. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-260-21-27

Vitaly M. Gerzanych, Andrii Yu. Aryshtaiev

CONFIGURATION OF THE VALUES OF THE RESOURCE POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

The article is devoted to revealing the values of the resource potential of rural areas and the formation of configurations for their effective economic use.

Rural areas are traditionally the basis and source of resource potential formation. Traditionally, rural areas not only provide industrial areas with food and raw materials, but are also a source of human resources and initial capital accumulation.

In recent years, the role and value of the resource potential of rural areas has been steadily growing. The article highlights three levels of configuration of values of the resource potential of rural areas: ecological values, socio-cultural values, community values.

¹ Uzhhorod National University. Uzhhorod. Ukraine.

² Uzhhorod National University. Uzhhorod. Ukraine.

For the development of the resource potential of rural areas, ecological values are one of the most important resources. Environmental protection has become the basis of the policy of implementing an ecological (green) economy, and the values of the resource potential of rural areas are recognized as the most important public goods.

The list of socio-cultural factors includes special, high-quality agricultural products, local cuisine, folk music, minority languages, anthropogenic environment, arts and crafts, etc. Thanks to these factors, the available resource potential of these territories is growing.

The values of the community are also often considered as the values of the resource potential of rural areas. Social networks, family relationships, mutual trust and understanding are important to all human communities, regardless of where they live. In fact, community values are closely related to human resources, and their absence in certain areas can seriously limit the possibilities of rural areas.

The given values of the resource potential of rural areas are quite different. They can bring various advantages and opportunities for the development of rural areas.

For the perspective of harmonious development of rural areas, it is necessary to take into account, use and consolidate as many different values of the resource potential of rural areas as possible.

Keywords: ecological values, sociocultural values, community values.

Peer-reviewed, approved and placed: 15.02.2023.

Постановка проблеми. Сільські території традиційно є основою та джерелом формування ресурсного потенціалу. Традиційно, сільські території не тільки забезпечують промислові райони продовольством і сировиною, але є джерелом людських ресурсів та початкового накопичення капіталу. Така концентрація та делегування ресурсів з периферії до центру сприяє забезпеченню останньому основи економічного та демографічного зростання.

У той же час існує низка соціально-економічних цінностей, які, як правило, вважаються такими, які краще зберігаються у сільських територіях. До них належать: чисте довкілля, природна краса, культурні традиції тощо. Саме ці соціально-економічні цінності переважають в сільських територіях. Проте, до того часу, поки первинне виробництво (сільське господарство, тваринництво тощо) не розглядалось, як основа для сільської економіки, ці соціально-економічні цінності не вважалися такими. Їх розглядали частиною сільського побуту та господарства, і очевидно, що їх не розглядали як важливі ресурси для економічного розвитку.

З того часу, як первинне виробництво втратило свою вагу в національній економіці, а сільські території зазнають ряд проблем (недостатність економічної бази, зменшення кількості населення тощо), то зміст цінностей ресурсного потенціалу сільських територій опинився на межі спустошення. Для подолання соціально-економічної кризи ресурсного потенціалу сільських територій потрібні нові економічні основи.

Водночас, ресурсний потенціал сільських територій з часом набув нового значення і став «ринковим активом» для розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане дослідження, присвячене визначенню конфігурацій цінностей ресурсного потенціалу розвитку сільських територій, виконане на основі напрацювань українських науковців. Зокрема, це: Бурлака О. [1], Іванова Н. [2], Ковінчук О. [3], Павлов О. [4], Східницька Г. [5], Чубарь О. Г. [7], Штулер І.Ю. [8] та ін.

Метою дослідження є розкриття цінностей ресурсного потенціалу сільських територій та формування конфігурацій їх ефективного економічного використання.

Основні результати дослідження. Особливість та складність цінностей ресурсного потенціалу сільських територій в тому, що їх рідко можна продавати чи споживати безпосередньо. Насамперед цінності ресурсного потенціалу сільських територій потрібно спершу перетворити. Суть таких перетворень полягає у формуванні виразу, на який часто посилаються.

Частина науковців стверджує, що так звані традиційні цінності сільських територій, таких як: земля, екосистеми, ландшафт, тварини, соціальні мережі, майстерність тощо повинні бути переглянуті в контексті сільського розвитку. Адже економічні підходи розвиваються в тому числі і до визнання цінностей ресурсного потенціалу сільських територій.

Таким чином, традиційні цінності ресурсного потенціалу сільських територій після їх реконфігурації можуть бути використані як капітальні активи. Цьому сприяє нова парадигма – формування ресурсів розвитку з визнанням цінності ресурсного потенціалу сільських територій.

Можна припустити, що з процесом глобалізації мобільність традиційних ресурсів економічного розвитку (таких як капітал, інформація, кваліфікована робоча сила тощо) зростає до такої міри, що вони більше не створюватимуть надійної основи для економічного розвитку сільських територій. Акцент в майбутньому потрібно робити на конкурентних перевагах сільських територій, а саме слід розвивати: соціальний капітал, культурний капітал, екологічний капітал та місцевий капітал.

Трансформація сільських територій була визнана науковцями Європи та призвела до відродження підходів визнання вагомості цінностей ресурсного потенціалу сільських територій та змін у сприйнятті сільської місцевості загалом.

Сьогодні політичний центр Європи сприймає цінності ресурсного потенціалу сільських територій як важливі активи для всього людства. Традиційні функції сільських територій, для минулого століття, орієнтація на фермерство та сільське господарство були замінені наданням суспільних благ, таких як: чисте повітря, сільський туризм, екологічне довкілля тощо.

Таким чином останніми роками роль та значення цінностей ресурсного потенціалу сільських територій невпинно зростає. Саме тому постала необхідність у виділенні цінностей ресурсного потенціалу сільських територій, які можна представити у вигляді конфігурації за трьома основними категоріями, що представлені на рис. 1.

Розглянемо уніфікований шаблон цінностей ресурсного потенціалу сільських територій, що представлений у вигляді конфігурації на рис.1.

Перший рівень конфігурації – екологічні цінності. Ще донедавна екологічні цінності вважалися неважливими. Біорізноманіття, чиста вода та повітря, здавалися, нескінченними. Проте господарська діяльність людини (промисловість, будівництво, надмірне споживання товарів) зменшила екологічні цінності до такої міри, що вони стали важкодоступними.

Рис. 1. Конфігурація цінностей ресурсного потенціалу сільських територій, авторська розробка

Наслідки надмірно інтенсивного виробництва (забруднення води та ґрунту, ерозія тощо) можуть завдати незворотної шкоди, серйозно зменшивши біорізноманіття та спричинивши соціально-економічні проблеми. Одночасно рівень розвитку суспільства досяг такого рівня розвитку та економічного добробуту, що суспільство усвідомило проблеми, які виникли в екології.

Поштовхом до становлення екологічної (зеленої) економіки стало в тому числі і встановлення екологічних стандартів виробництва, що сприяло усуненню завданих природі збитків.

Захист навколишнього середовища став основою політики реалізації екологічної (зеленої) економіки, а цінності ресурсного потенціалу сільських територій визнаються найважливішими суспільними благами. Для сталого, інтегрованого підходу до розвитку цінності ресурсного потенціалу сільських територій можуть бути основними ресурсами для певної території, особливо в світлі очікуваного збільшення підтримки політики сільського розвитку.

Отже, для розвитку ресурсного потенціалу сільських територій екологічні цінності є одним із найважливіших ресурсів.

Другий рівень конфігурації – соціокультурні цінності. Очевидно, що в умовах урбанізації сільські території відрізняються від міських ландшафтів не тільки збереженням традиційної культури, але і у багатьох асоціюються з умовами відсталості та нерозвиненості. Проте, останніми роками наявний ресурсний потенціал цих територій сприяв економічному розвитку завдяки розкриттю соціокультурних чинників. Спеціальні, високоякісні сільськогосподарські продукти, місцева кухня, народна музика, мови меншин, антропогенне середовище, мистецтво та ремесла стали цінними ресурсами для так званої нової «економіки культури».

Цінність ресурсного потенціалу сільських територій полягає у відходженні від традиційного стандартизованого первинного виробництва до напрямку, де економічний розвиток все більше базується на місцевому культурному ресурсному потенціалі, ідентичності та територіальних стратегіях. Таким чином, потенціал сільських територій містить значно підвищену додану вартість продукції, оскільки є пов'язаними її з місцевими культурними традиціями.

Прихильники регіоналізму як європейського напрямку пропонують використовуватися цінності ресурсного потенціалу сільських територій при плануванні розвитку села. З поширенням етно/культурного/зеленого туризму новий ринок місцевих продуктів і послуг відкрив нові можливості для заробітку та економічної діяльності саме в економічно найбільш відсталих сільських регіонах. Запустілі віддалені села відроджуються і стають улюбленими туристичними напрямками.

Економічно кращі, але культурно бідніші регіони намагаються відновити свою культурну ідентичність, викопуючи старі, забуті звичаї, рецепти та традиційні продукти, щоб мати можливість брати участь у цьому бізнесі. Щоб посилити цей процес, по всій Європі було запущено багато програм відродження сільських територій. Усе це призвело до переоцінки культурних цінностей села: із ознаки відсталості вони перетворилися на товарне надбання, основу нової цінності ресурсного потенціалу сільських територій.

Третій рівень конфігурації – цінності спільноти. Цінності спільноти також часто розглядають цінностями ресурсного потенціалу сільських територій. Соціальні мережі, родинні стосунки, взаємна довіра і розуміння важливі для всіх людських спільнот, незалежно від місця їх проживання. Варто зауважити, що ті хто дотримується цінностей спільнот живуть більш заможнo. Можна припустити, що це пов'язано з дрібномасштабним традиційним крафтовим сільським господарством.

Міцні соціальні зв'язки та довіра є цінностями ресурсного потенціалу сільських територій та можуть стати основою для співпраці в соціально-економічній діяльності. Насправді цінності громади, тісно пов'язані з людськими ресурсами, а їх відсутність у певних районах може серйозно обмежити можливості сільських територій.

Таким чином, цінності спільноти відрізняються від двох інших форм цінностей.

Отже, найбагатшими з точки зору ресурсного потенціалу сільських територій є екологічні та соціокультурні цінності, які можна знайти в найбільш віддалених сільських територіях, які залишилися осторонь основного розвитку. Тим не менш, віддалені місця з тієї ж причини також можуть втратити більшість своїх людських ресурсів і соціальних мереж, що є сьогодні серйозною перешкодою для розвитку сільських територій.

Інша важлива відмінність ресурсного потенціалу сільських територій полягає в тому, що в той час як екологічні та соціокультурні цінності стали «ринковими активами», то цінності спільноти є невід'ємною власністю корінного населення. Будинки, навіть культурні пам'ятки можна продати за гроші, а цінності спільноти, такі як «споріднені стосунки», «взаємна довіра»

або «соціальна практика» не можуть бути застосованими для новоприбулих мешканців сільських територій.

Третя відмінність полягає в тому, що екологічні та соціокультурні цінності можуть бути безпосередньо захищені та підтримані владою, правилами та політикою, а цінності спільноти важко вловити та надзвичайно важко підтримати.

Висновки. Отже, наведена конфігурація цінностей ресурсного потенціалу сільських територій представляє три різні цінності ресурсного потенціалу сільських територій, які є досить різними. Вони можуть принести різні переваги та можливості для розвитку сільських територій. Однак, усі вони потребують захисту в сучасній глобальній конкуренції. Наприклад, природне середовище можна зберегти за допомогою суворих екологічних норм. Хоча, якщо виробництво стане занадто складним або дорогим, це може завдати шкоди сільській економіці; викликають міграцію, тим самим руйнуючи культуру та спільноту; і навіть може завдати шкоди тим природним цінностям, які є результатом зв'язку між природою та діяльністю людини.

Задля перспективи гармонійного розвитку сільських територій необхідно враховувати, використовувати та закріплювати якомога більше різноманітних цінностей ресурсного потенціалу сільських територій.

1. Бурлака, О. М. (2014). Особливості та оцінка стратегічного економічного потенціалу аграрної галузі регіону. Інвестиції: практика та досвід, (7), 99-104.
2. Іванова, Н. В. (2016). Особливості інфраструктурного розвитку економічного простору у контексті світових тенденцій глобалізації та регіоналізації. Інноваційна економіка, (5-6), 21-24.
3. Ковінчук, О. (2015). Архетип території та його вплив на кластери в реалізації державної політики розвитку територій. ББК 67.9 (4Ukr) 401я43 А87, 17
4. Павлов, О. (2013). Життя на сільських територіях: реалії та суспільні очікування. Економіст, (3), 4-6.
5. Павлов, О. І. (2014). Методологія визначення стратегічних пріоритетів розвитку сільських територій. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, (3), 370-378.
6. Східницька, Г. В. (2015). Фінансова політика сталого розвитку сільських територій. Сталій розвиток економіки, (1), 226-232.
7. Чубарь, О. Г., Машіко, К. С., & Траньович, Ю. П. (2021). Роль партнерських відносин у розбудові спроможності громади: сутність та підходи до оцінювання. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», (1 (57)), 90-97.
8. Штулер І.Ю. Оцінювання якості життя сільського населення: особливості та значення/Актуальні проблеми економіки. 2020. №5. С.4-10.
9. Штулер І.Ю. Сучасні підходи до розробки стратегії розвитку сільських територій в контексті підвищення якості життя населення. Актуальні проблеми економіки. 2020. №7-8. С.55-63
10. Штулер І.Ю., Лукянов В.С. Детермінанти інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку сільських територій /Актуальні проблеми економіки. 2022 № 4. С. 56-63.

-
1. Burlaka, O. M. (2014). Osoblyvosti ta otsinka stratehichnoho ekonomichnoho potentsialu ahrarnoi haluzi rehionu. Investysii: praktyka ta dosvid, (7), 99-104.
 2. Ivanova, N. V. (2016). Osoblyvosti infrastrukturnoho rozvytku ekonomichnoho prostoru u konteksti svitovykh tendentsii hlobalizatsii ta rehionalizatsii. Innovatsiina ekonomika, (5-6), 21-24.
 3. Kovinchuk, O. (2015). Arkhetyp terytorii ta yoho vplyv na klasteri v realizatsii derzhavnoi polityky rozvytku terytorii. BVK 67.9 (4Ukr) 401ia43 A87, 17
 4. Pavlov, O. (2013). Zhyttia na silskykh terytoriakh: realii ta suspilni ochikuvannia. Ekonomist, (3), 4-6.

5. Pavlov, O. I. (2014). Metodolohiia vyznachennia stratehichnykh priorytetiv rozvytku silskykh terytorii. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, (3), 370-378.
6. Skhidnytska, H. V. (2015). Finansova polityka staloho rozvytku silskykh terytorii. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, (1), 226-232.
7. Chubar, O. H., Mashiko, K. S., & Tranovych, Yu. P. (2021). Rol partnerskykh vidnosyn u rozbudovi spromozhnosti hromady: sutnist ta pidkhody do otsiniuvannia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia «Ekonomika»*, (1 (57)), 90-97.
8. Shtuler I.Iu. Otsiniuvannia yakosti zhyttia silskoho naselennia: osoblyvosti ta znachennia/ *Aktualni problemy ekonomiky*. 2020. №5. S.4-10.
9. Shtuler I.Iu. Suchasni pidkhody do rozrobky stratehii rozvytku silskykh terytorii v konteksti pidvyshchennia yakosti zhyttia naselennia. *Aktualni problemy ekonomiky*. 2020. №7-8. S.55-63
10. Shtuler I.Iu., Lukianov V.S. Determinanty innovatsiino-investytsiinoho zabezpechennia rozvytku silskykh terytorii /*Aktualni problemy ekonomiky*. 2022. № 4. C. 56-63.